

RZECZPOSPOLITA POLSKA
Rzecznik Praw Dziecka
Marek Michalak

Warszawa, 31 stycznia 2017 roku

ZEW.422.5.2017.ES

**Pan
dr Adam Bodnar
Rzecznik Praw Obywatelskich**

w odpowiedzi na pismo Rzecznika Praw Obywatelskich z 5 stycznia 2017 roku, Rzecznik Praw Dziecka poniżej przedstawia informację o problemach dotyczących przestrzegania zasady równego traktowania i niedyskryminacji podjętych bądź kontynuowanych w 2016 roku.

1. Uprawnienia do ulgowych przejazdów dla dzieci posiadających legitymację szkolną w języku obcym

W roku 2016 Rzecznik Praw Dziecka kontynuował działania zapoczątkowane w roku 2013 r., dotyczące możliwości korzystania z ulg przejazdowych w komunikacji zbiorowej przez dzieci posiadające polskie obywatelstwo, a uczące się poza granicami kraju lub w szkołach przy przedstawicielstwie dyplomatycznym obcego państwa w Polsce. Dzieci uczące się za granicą posiadające legitymacje w obcym języku, zgodnie z obecnie obowiązującymi przepisami, nie są uprawnione do zniżek na przejazdy środkami transportu publicznego.

2. Nierówne traktowanie na gruncie ustawy o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci

W myśl przepisów ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. poz. 195, z późn. zm.), świadczenie wychowawcze nie obejmuje pierwszych dzieci w rodzinie, a także rodzin wychowujących jedno dziecko, w których dochód w przeliczeniu na osobę przekracza 800 zł.

27 lat Konwencji
o Prawach Dziecka

Rzecznik Praw Dziecka dostrzega również zróżnicowanie w dostępie do świadczenia wychowawczego na pierwsze dziecko w rodzinach, które wychowują dziecko legitymujące się orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności w stosunku do rodzin, które wychowują dziecko legitymujące się orzeczeniem o umiarkowanym lub znacznym stopniu niepełnosprawności.

W ocenie Rzecznika brak jest obiektywnego uzasadnienia dla odmiennego traktowania pierwszego dziecka w rodzinie, którego nie sposób uznać za pozostający w zgodzie z konstytucyjną normą, wedle której Rzeczpospolita Polska jest demokratycznym państwem prawnym, urzeczywistniającym zasady sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji RP). Analiza przepisów ustawy wskazuje na nierówne traktowanie rodzin wychowujących jedno dziecko, gdyż co do zasady wyłącza z kręgu osób uprawnionych do uzyskania świadczenia tych rodziców, opiekunów faktycznych albo opiekunów prawnych dziecka, którzy przekraczają określony w ustawie próg dochodowy.

W opinii Rzecznika Praw Dziecka w ramach grupy dzieci z niepełnosprawnością, (podmiotów podobnych) niedopuszczalne jest odmierne traktowanie dzieci legitymujących się orzeczeniem o lekkim stopniu niepełnosprawności.

3. Wolność wyznania

W ubiegłym roku Rzecznik Praw Dziecka podejmował interwencje w sprawach dzieci uczących się w szkołach publicznych. Rozpatrywane sprawy dotyczyły dzieci polskich i cudzoziemskich, i polegały m.in. na: wymuszonym uczestnictwie w uroczystościach lub obchodach o charakterze religijnym w szkołach oraz nieorganizowaniu lekcji etyki.

4. Dostęp do właściwie zorganizowanej pomocy psychologiczno-pedagogicznej

Rzecznik Praw Dziecka podejmował liczne interwencje w sprawach dzieci ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi oraz przewlekłe chorych.

Najczęściej zgłoszenia dotyczyły niezapewnienia adekwatnej pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Przykładami nierównego traktowania dzieci np. z diagnozą zespołu Aspergera były: odmowa wyjazdu na wycieczkę, udziału w imprezach szkolnych oraz rozwiązywanie umowy o świadczenie usług edukacyjnych, czy skreślenie ich z listy uczniów.

W przypadku dzieci doświadczających różnorodnych problemów emocjonalnych ustalono nieprawidłowe działania szkół noszące cechy dyskryminacji. Polegały one m.in. na: wywieraniu nacisku na rodziców w celu wystąpienia przez nich z wnioskiem o wydanie orzeczenia o potrzebie nauczania indywidulanego dziecka; bezprawnym żądaniu

od rodziców zabrania dziecka ze szkoły; bezprawnym żądaniu wykonania diagnozy psychiatrycznej dziecka połączone z groźbą każdorazowego wzywania karetki pogotowia oraz policji w przypadku problemowych zachowań ucznia, dopóki nie zostanie ono skonsultowane przez lekarza; pozbawianiu ucznia prawa do nauki.

Kolejną grupą uczniów były dzieci przewlekle chore. Często sytuacją jest brak zapewnienia należytych warunków do kształcenia dziecka np. z cukrzycą – nieprzeszkoleni nauczyciele, brak kompetentnej osoby, która mogłaby dziecku pomóc. Nadal funkcjonują przedszkola i szkoły nieprzygotowane na przyjęcie dziecka z tą chorobą, domagające się stałej obecności rodziców na terenie placówki.

5. Stypendia za bardzo dobre wyniki w nauce

Problem dotyczył kryteriów przyznawania i przekazywania stypendiów, zawartych w regulaminie opracowanym na podstawie wytycznych resortu infrastruktury, w związku z realizacją przedsięwzięć z udziałem środków Europejskiego Funduszu Społecznego w obszarze edukacji. O docelowe wsparcie mogli ubiegać się jedynie uczniowie ze szkół osiągających najslabsze wyniki edukacyjne, co według Rzecznika Praw Dziecka jest naruszeniem prawa dziecka do równego traktowania.

6. Dostęp do specjalistycznych placówek opiekuńczo-terapeutycznych

Pomimo wielu działań sygnalizacyjnych Rzecznika Praw Dziecka nadal brak jest specjalistycznych rodzin zastępczych oraz placówek opiekuńczo-terapeutycznych, co wskazuje na nierówny dostęp do pomocy i opieki dostosowanych do indywidualnych potrzeb dziecka. Powyższy stan skutkuje wieloma tragediami dzieci zmuszonych do przebywania w oddziałach psychiatrycznych.

7. Dostęp do podręczników dla dzieci z dysfunkcją wzroku

Rzecznik Praw Dziecka przeprowadził diagnozę dotyczącą dostępu do podręczników dla dzieci z dysfunkcją wzroku. Okazało się, że dzieci nie otrzymują podręczników w terminie umożliwiającym korzystanie z nich od 1 września danego roku szkolnego. Wobec powyższego niezbędne są dalsze działania w celu stworzenia racjonalnych usprawnień, dostosowanych do indywidualnych potrzeb uczniów z dysfunkcją wzroku i zapewniających im niezbędne wsparcie w ramach powszechnego systemu edukacji, który powinien funkcjonować zgodnie z zasadą równych szans dla każdego dziecka.

8. Niejasne reguły w procedurze przebiegu konkursów przedmiotowych organizowanych przez kuratorów oświaty

Analiza reguł stosowanych w procedurze konkursów przedmiotowych na terenie różnych województw ujawniła wiele różnic, w tym dotyczących m.in.: wysokości progu punktowego umożliwiającego uczniom przejście do kolejnego etapu, ograniczenia procentowego lub liczbowego docelowej liczby laureatów lub finalistów, zmiany kryterium uzyskania tytułu laureata lub finalisty w trakcie jego trwania. Rzecznik stoi na stanowisku, że wszystkich uczniów w Polsce powinny obowiązywać takie same zasady rywalizacji. Uczniowie gimnazjów planując dalszą edukację przywiązują dużą wagę do konkursów, mając na względzie możliwe do uzyskania przywileje. Dostrzegane różnice wywołują poczucie niesprawiedliwości, są odbierane jako nierówne traktowanie.

9. Kryteria rekrutacji

Rzecznik zwracał uwagę na organizację spełniania obowiązku szkolnego poza szkołą, w tym m.in. podjął kwestię ustalenia kryteriów rekrutacji wraz z liczbą punktów m.in. za ocenę zachowania wymienioną na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej. Wliczanie oceny zachowania do średniej arytmetycznej nie znajduje uzasadnienia. Przepisy prawa oświatowego wyraźnie stanowią o rozdzielności ocen ustalanych za osiągnięcia edukacyjne oraz zachowanie ucznia. Nie mają one wzajemnego wpływu na promowanie do klasy programowo wyższej czy ukończenie szkoły. Obydwa aspekty podlegają ocenie, ale są niezależne. Brak jest więc argumentacji dla zasadności uwzględnienia również oceny zachowania do wyliczania średniej arytmetycznej ze wszystkich ocen umieszczonych na świadectwie ukończenia szkoły podstawowej. Z uwagi na zaplanowane zmiany w strukturach szkół dalsze działania Rzecznika będą uzależnione od ewentualnych potrzeb w tym zakresie.

10. Finansowanie szkół polskich, w których uczą się dzieci przebywające z rodzicami za granicą

Dysproporcje w podziale środków przeznaczonych na edukację polskich dzieci dotyczą szkolnych punktów konsultacyjnych oraz szkół społecznych. Kwestia wyrównania finansowania szkolnych punktów konsultacyjnych i szkół społecznych pojawiła się po raz pierwszy w strategii oświaty polonijnej MEN w 2009 roku. Niestety liczne wówczas kontrowersje i dyskusje spowodowały zahamowanie zmian, a resort edukacji wycofał się z kontynuowania działań. Sprawa w dalszym ciągu pozostaje w zainteresowaniu Rzecznika.

11. Zmiana przepisów oświatowych

Rzecznik uważa, że zaproponowane w przepisach wprowadzających ustawę Prawo oświatowe rozwiązania mogą być uznane za niekonstytucyjne, naruszające art. 32 i 70 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej, gwarantujący wszystkim obywatelom równe traktowanie i równy dostęp do wykształcenia. Wszelkie zmiany dotyczące ustroju szkolnego – w opinii Rzecznika – powinny być przeprowadzane z niezwykłą rozwagą oraz w tempie umożliwiającym dokonanie pogłębionej analizy skutków proponowanych rozwiązań oraz możliwości przygotowania się do zaplanowanych zmian.

12. Prawo do równego traktowania rodziców w procesie orzekania o prawach rodzicielskich.

Do Rzecznika Praw Dziecka napływa wiele skarg ojców dotyczących nierównego traktowania ze względu na płeć w sądach rodzinnych, w szczególności w zakresie sprawowania władzy rodzicielskiej i zapewnienia dziecku prawa do obojga rodziców. Każdy taki przypadek rozpatrywany jest indywidualnie, z uwzględnieniem najlepszych interesów dziecka i jego rodziców.

13. Zabezpieczenie praw dziecka w sprawach rozpoznawanych przez sąd rodzinny

W ocenie Rzecznika Praw Dziecka, w toku ustalania sytuacji dziecka za rzadko dochodzi do wysłuchania i w miarę możliwości uwzględnienia zdania dziecka, mimo że obowiązujące regulacje prawne nakładają na sądy obowiązek wysłuchania dziecka w każdej sprawie jego dotyczącej, jeżeli stopień dojrzałości dziecka na to pozwala oraz jeżeli nie będzie to ze szkodą dla jego dobra. Rzecznik Praw Dziecka wielokrotnie zwracał uwagę w swoich wystąpieniach na prawo dziecka do wysłuchania przed sądem rodzinnym.

14. Uprawnienia cudzoziemców do uzyskania świadczenia wychowawczego (świadczenie 500+)

W 2016 r. ujawniły się poważne problemy związane z prawidłowym stosowaniem przez organy administracji publicznej przepisów ustawy z dnia 11 lutego 2016 r. o pomocy państwa w wychowywaniu dzieci (Dz. U. z 2016 r. poz. 195) – dalej: u.p.p.w.d., określających krąg cudzoziemców uprawnionych do uzyskania świadczenia wychowawczego (świadczenie 500+). W kartach pobytu cudzoziemców (którzy uzyskali w Polsce status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub zgodę na pobyt ze względów humanitarnych) brak jest adnotacji „dostęp do rynku pracy”. Posiadanie karty pobytu z tego rodzaju adnotacją jest zaś warunkiem uzyskania świadczenia 500+.

Różnicowanie sytuacji prawnej cudzoziemców jedynie ze względu na techniczną cechę wydawanych im kart pobytu narusza – zdaniem Rzecznika – wyrażony w art. 32 Konstytucji nakaz równego traktowania przez władze publiczne podmiotów podobnych.

Na skutek działań Rzecznika Praw Dziecka wiele ze wskazanych powyżej problemów udało się całościowo bądź częściowo rozwiązać. W pozostałych przypadkach działania RPD będą kontynuowane.

Z wyrazami szacunku
Marek J. Mielich